

THỜI SỰ TÔN GIÁO

**BẠO LOẠN Ở TÂN CƯƠNG
PHẢI CHĂNG LÀ MÂU THUÃN DÂN TỘC VÀ TÔN GIÁO?**

TRẦN NGHĨA PHƯƠNG^(*)

Theo điện báo của phóng viên Đới Phong, báo mạng Nhân dân, từ Urumqi lúc 4 giờ 33 phút ngày 6 tháng 7: “Vào khoảng 17 giờ ngày 5 tháng 7 ở Urumqi đã nổ ra sự kiện bạo loạn đốt phá chém giết người vô tội, chính quyền địa phương đang xử lý”.

Từ đó các hãng truyền thông trên thế giới đều hết sức quan tâm, đưa tin và cập nhật tin tức hàng ngày về sự kiện này. Theo một số nguồn tin cho biết, hàng nghìn người Duy Ngô Nhĩ có trang bị dao, gạch đá và gây gộc tụ tập ở hơn 50 địa điểm khác nhau như ở Quảng trường Nhân Dân Urumqi, đường Giải Phóng, đường Đại Ba Tra, đường Tân Hoa Nam, đường vành đai và nhiều nơi khác để biểu tình, sau đó họ tràn ra các đường phố gặp người Hán là đuổi đánh, chém giết, phóng hỏa đốt các cửa hàng hai bên đường, lật đổ, đập phá, đốt cháy các xe cộ trên đường, trong đó có cả xe của cảnh sát, v.v... Chính quyền thành phố phải huy động hàng nghìn quân cảnh và bộ đội đi khống chế, những kẻ gây rối loạn bất chấp tiếng súng cảnh cáo của quân cảnh, tấn công cả trụ sở chính quyền và cục cảnh sát, cuộc bạo loạn đã lan ra cả một số thành phố lân cận khác.

Tờ *Nhân Dân Nhật báo* ngày 17/7/2009 đã công bố cho đến 18 giờ ngày 16 tháng 7, sự kiện bạo loạn ngày 5 tháng 7 (sự kiện “7-5”) đã khiến 197 người chết, hầu hết là người vô tội, 1.600 người bị thương, thiệt hại tài sản kinh tế trực tiếp là 6.895 vạn nhân dân tệ.

Theo tin từ bên ngoài và một số người thì nguyên nhân trực tiếp của vụ bạo loạn này là vụ xô xát xung đột giữa những người công nhân gốc Tân Cương với những người công nhân khác trong xưởng sản xuất đồ chơi ở Thiệu Quan, tỉnh Quảng Đông xảy ra vào ngày 26 tháng 6, hai bên đánh lộn lẫn nhau khiến 120 người bị thương, trong đó 89 người gốc Tân Cương, hai người gốc Tân Cương khác bị quá nặng đã chết trên đường đi cấp cứu.

Trước sự kiện “7-5”, Thổ Nhĩ Kỳ vốn coi người Duy Ngô Nhĩ có quan hệ mật thiết về chủng tộc, ngôn ngữ, văn hóa và tôn giáo, là người “anh em” phía đông của mình, nên có phản ứng rất mạnh, hàng ngàn người đã xuống đường biểu tình ở Stambul lên án cách đối xử của Nhà nước Trung Quốc đối với người Duy Ngô Nhĩ.

*. Viện Nghiên cứu Tôn giáo.

Bộ trưởng Bộ Công thương Thổ Nhĩ Kỳ Nihat Ergun kêu gọi người Thổ tẩy chay hàng hóa Trung Quốc. Thủ tướng Recep Tayyip Erdogan thì hình dung hành động của Chính phủ Trung Quốc ở Tân Cương là “hành động diệt chủng”.

Thụy Điển, Chủ tịch luân phiên Liên minh Châu Âu cũng bày tỏ rằng, “Liên minh đặc biệt quan tâm đến bạo loạn ở Urumqi”. Liên minh kêu gọi nhà lãnh đạo Trung Quốc “tôn trọng đầy đủ nhân quyền của những người bị bắt, quyền tự do biểu đạt ý kiến và tự hợp hòa bình của người Duy Ngô Nhĩ”.

Thực chất nguyên nhân sâu xa của sự kiện này là ở đâu?

Ông Dương Danh Dy, nguyên là Tổng lãnh sự Việt Nam ở Quảng Châu trả lời phóng viên báo *Sài Gòn Tiếp Thị*, cho rằng, “nguyên nhân sâu xa chính là chính sách dân tộc của Trung Quốc không thuyết phục được người Hồi. Họ cảm thấy văn hóa, tín ngưỡng, ngôn ngữ của họ không được người Hán tôn trọng. Vùng đất đai mà tổ tiên họ để lại đa phần nằm trong tay người Hán, mọi hoạt động kinh tế thương mại chính đều nằm trong tay người Hán. ... Sự không hài lòng âm ỉ từ lâu bị thổi bùng lên do sự kiện ở Thiều Quan”.

Theo giáo sư Roger Wei, chuyên gia về địa chính trị và Trung Quốc học tại Đại học Sorbonne Paris, nhận định: “Rất khó để chính quyền và Đảng Cộng sản Trung Quốc có thể giải quyết ổn thỏa được tình hình nội bộ ở Tân Cương, nguyên nhân chính của các vấn đề không chỉ nằm trong lịch sử vốn dĩ đã rất phức tạp, mà cơ bản, nó nằm ngay trong các chính sách khai thác quá đáng đi kèm với phân phối bất công về tài nguyên, nguồn lực của

chính quyền trung ương đối với người dân bản địa. Thêm vào đó là chính sách di dân cưỡng bức người Hán, tộc người chiếm đa số, vốn lâu nay gây nhiều bất bình và xáo trộn với cộng đồng các sắc tộc dân bản địa”.

Maccol Dylan từng là chủ nhiệm Trung tâm nghiên cứu Trung Quốc hiện đại của trường Đại học Durham nước Anh cho rằng bạo loạn ở Urumqi, Tân Cương hoàn toàn không bất ngờ, nguồn gốc của nó là mâu thuẫn dân tộc giữa người Duy Ngô Nhĩ và người Hán. Vấn đề này phải quay lại mấy chục năm trước, thậm chí đến thế kỉ XVIII, khi nhà Thanh chinh phục Tân Cương. Người Duy Ngô Nhĩ là tín đồ Islam giáo, ở thập kỉ 40 thế kỉ trước, một số nơi ở Tân Cương đã từng thành lập nước cộng hòa Đông Đột (East Turkestan), nhiều người Duy Ngô Nhĩ cho rằng đó mới là tổ quốc chân chính của họ ...”.

Không đồng tình với những lập luận trên, Trung Quốc cáo buộc tình trạng bất ổn tại Tân Cương là tác phẩm của nhiều lực lượng bên ngoài, đặc biệt là tổ chức li khai của người Duy Ngô Nhĩ có trụ sở ở nước ngoài. *Tờ Nhân Dân Nhật báo* ngày 15/7/2009 khẳng định “sự kiện “7-5” không phải là vấn đề dân tộc, không phải là vấn đề tôn giáo, mà là vấn đề của một số phần tử li khai đòi “Tân Cương độc lập” muốn phá hoại đoàn kết dân tộc, chia rẽ đại gia đình tổ quốc”.

Bà Phó Doanh, Đại sứ quán Trung Quốc tại Anh cũng cho rằng âm mưu xúi giục và sắp đặt của một số đối tượng ở nước ngoài là nguyên nhân chủ yếu gây ra vụ bạo loạn đẫm máu ở Khu tự trị Tân Cương vừa qua.

Hội nghị Ban Thường vụ Bộ Chính trị Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc họp ngày 9 tháng 7 năm 2009, nghiên cứu công tác bảo đảm ổn định xã hội Tân Cương, do Tổng bí thư Hồ Cẩm Đào chủ trì, đã nhấn mạnh rằng, “sự kiện 7-5” ở Urumqi có bối cảnh chính trị sâu sắc, là sự kiện tội phạm bạo lực nghiêm trọng do “ba thế lực” trong và ngoài nước cùng nhau lên kế hoạch tỉ mỉ và tổ chức thực hiện, gây ra tổn thất nặng nề về sinh mạng và tài sản của quần chúng các dân tộc, phá hoại nghiêm trọng trật tự bình thường ở địa phương và ổn định xã hội”.

Trong những ngày xảy ra bạo loạn, báo chí đã đăng tải nhiều hình ảnh sinh động phản ánh tình đoàn kết giữa các dân tộc, nhất là giữa người Hán và người Duy Ngô Nhĩ, biết bao những người dân Duy Ngô Nhĩ và người Hán đã cứu giúp nhau trong lúc hoạn nạn, có cụ già 81 tuổi đã dùng thân mình làm lá chắn bảo vệ được 18 người Hán thoát nạn; rồi hàng dài những người đứng chờ đến lượt vén tay áo hiến máu, để cứu chữa cho những người bị thương, trong số đó có cả người Duy Ngô Nhĩ, người Hán và các dân tộc khác, trong trái tim họ các dân tộc là một nhà. Còn nếu nói là xung đột tôn giáo thì tại sao các chức sắc trong các thánh đường Islam giáo không có bất cứ một ai tham gia vào sự kiện này. Chính Phó Chủ tịch Hiệp hội Islam giáo toàn quốc Trung Quốc cũng đã lên án: “Sự kiện “7-5” ở Urumqi là một hoạt động tội phạm, không có quan hệ gì với vấn đề dân tộc và tôn giáo, hành vi của họ không những vi phạm pháp luật, mà còn phản bội lại giáo lí, giáo quy Islam giáo”.

Trong nhận định của Hội nghị Ban Thường vụ Bộ Chính trị có nhắc đến “ba

thế lực” trong và ngoài nước là muốn nói đến thế lực li khai chia rẽ dân tộc, thế lực khủng bố bạo lực quốc tế và thế lực tôn giáo cực đoan. Sự kiện “7-5” có bàn tay của thế lực li khai chia rẽ dân tộc là quá rõ ràng. Sự kiện này đã được họ lên kế hoạch từ trước, hàng nghìn người tập trung tại trên 50 địa điểm cùng một lúc rồi cùng tiến hành bạo động, ba ngày trước hôm bạo động mặt hàng dao đột nhiên bán rất chạy, số dao này đã được dùng trong vụ bạo động. Những hành động lật đổ xe cộ, châm lửa đốt thành thạo, chúng tỏ họ có khả năng đã được huấn luyện. Những kẻ tổ chức, chỉ đạo, kích động có trang phục giống nhau, trong đó có cả những phụ nữ mặc áo dài đen khăn trùm kín đầu, xuất hiện ở nhiều nơi để truyền “mệnh lệnh”. Theo *Nhật báo Trung Quốc* ngày 8/7/2009, Chính quyền khu tự trị Tân Cương, Trung Quốc đã đưa ra thêm các bằng chứng rõ ràng cho thấy nhóm li khai Đại hội Duy Ngô Nhĩ thế giới (WUC) do Rebiya Kadeer cầm đầu chính là nhóm chủ mưu các vụ bạo loạn tại thủ phủ Urumqi. Cảnh sát Tân Cương cho biết họ đã có được băng ghi âm cuộc điện đàm giữa các nhóm thuộc tổ chức li khai Đông Đột (East Turkestan) ở nước ngoài với các tổ chức trong nước Trung Quốc.

Rebiya Kadeer (21/1/1947 -) vốn là một doanh nhân giàu có nhất Tân Cương, thuộc vào hàng 5 người giàu nhất Trung Quốc. Đã từng là ủy viên Hiệp thương chính trị toàn quốc khóa VIII (1993), đại biểu phụ nữ Trung Quốc dự Đại hội Phụ nữ thế giới tổ chức tại Bắc Kinh. Ngày 10/3/2000 bị xử tù 8 năm vì tội tiết lộ bí mật quốc gia cho tổ chức nước ngoài. 14/3/2005 được phóng thích với danh

nghĩa bảo lãnh tại ngoại để chữa bệnh. Sau đó sang Mỹ và định cư ở Washington. Hiện đang đảm nhiệm vai trò Chủ tịch Hiệp hội Duy Ngô Nhĩ Mỹ (Uyghur American Association), Chủ tịch Đại hội Duy Ngô Nhĩ thế giới (World Uyghur Congress). Hiện nay, Rebiya Kadeer rất tích cực hoạt động ủng hộ phần tử li khai ở trong và ngoài nước.

Song các phần tử li khai Tân Cương không chỉ có WUC, mà có lẽ phức tạp hơn là phong trào Đông Đột Quyết stan (East Turkestan; gọi tắt là “Đông Đột”) gắn liền với chủ nghĩa khủng bố quốc tế. Đây là vấn đề lịch sử hết sức phức tạp, trong một vài dòng khó có thể trình bày cho rõ được, tôi chỉ xin trình bày một cách hết sức vắn tắt. Trung Quốc không bao giờ dùng tên gọi “Đông Đột Quyết stan”, mà từ đời Hán vùng này được gọi là Tây Vực với ý nghĩa là *cương vực miền tây*, sau khi nhà Thanh thu hồi lại được mới đổi tên là Tân Cương với ý nghĩa là “cố thổ tân quy” (*cương vực cũ mới thu về*).

Nhưng từ cuối thế kỉ XIX, chủ nghĩa thực dân Phương Tây gọi khu vực Trung Á thuộc Nga là “Tây Đột Quyết stan” và vùng Tân Cương, nhất là Nam Tân Cương là “Đông Đột Quyết stan”. Stan có nghĩa là “địa phương”, “khu vực”, “Đông Đột Quyết stan” có nghĩa là “khu vực đất của người Đột Quyết phía Đông”. Cần nói thêm một chút về từ Đột Quyết. Đột Quyết vốn là tên của dân tộc du mục sống ở vùng núi Altai trước sau thế kỉ V, thời cực thịnh có cương vực rộng lớn vắt ngang Châu Á, từ hồ Baikan đến biển Caspien, và phân thành Tây Đột Quyết và Đông Đột Quyết. Sau này suy vi, Tây Đột Quyết bị người Hồi Hột (tổ tiên trực tiếp của người Duy Ngô Nhĩ) tiêu diệt,

Đông Đột Quyết bị người Thổ Phiên tiêu diệt. Từ thế kỉ XI về sau, từ Đột Quyết không còn dùng để chỉ người Đột Quyết như trước nữa, mà là tên gọi chung các dân tộc nói tiếng thuộc ngữ hệ Đột Quyết. Những dân tộc này ở Trung Quốc: Duy Ngô Nhĩ, Kazakh, Uzbek, Kirgiz, v.v., ở ngoài Trung Quốc thì có Azerbaijan, Bashkir, Thổ Nhĩ Kỳ, Yakut, v.v... Như vậy, ngay từ những người dùng tên gọi đó đã hàm ý không coi Tân Cương là của Trung Quốc nữa. Và lại, ở đây vào những thập niên đầu thế kỉ XX đã từng hai lần thành lập “nước Cộng hòa Đông Đột stan”, lần thứ nhất vào tháng 11 năm 1933 dưới sự ủng hộ của nước Anh, lần thứ hai vào năm 1944 dưới sự ủng hộ của Liên Xô lúc bấy giờ. Tất nhiên cái thể chế mới có tên gọi chưa có hình hài này đã chết yểu, nhưng cái dư âm và tên gọi đó vẫn được các thế lực li khai lợi dụng đến tận bây giờ.

Sự ra đời và phát triển của “Phong trào Đông Đột stan” chịu nhiều ảnh hưởng của chủ nghĩa liên Islam giáo và chủ nghĩa liên Đông Đột. Vào những thập niên 80 thế kỉ XX, Trung Quốc tiến hành cải cách mở cửa, Liên xô giải thể đã mang lại cơ hội vàng cho phong trào này phát triển. Từ chỗ hoạt động đơn lẻ tiến tới liên hợp với mục tiêu: thống nhất tổ chức, thống nhất cương lĩnh, thống nhất lãnh tụ, thống nhất vũ trang, thống nhất hành động. Tháng 12 năm 1992 tiến hành “Đại hội Đại biểu dân tộc Đông Đột Quyết”, thủ lĩnh hơn 30 tổ chức li khai từ các nước Trung Á, Mỹ, Úc, Pakistan, Đức, Saudi Arabia, Thổ Nhĩ Kỳ, Thụy Sĩ, v.v... đã về tham dự đại hội. Đại hội này thành lập “Hội đồng Liên hợp dân tộc quốc tế Đông Đột Quyết stan”, xác định tên nước,

quốc kì, quốc ca, quốc huy. Từ chỗ hoạt động bí mật chuyển sang hoạt động công khai, bắt đầu phát triển theo hướng quốc tế hóa. Họ tuyên bố phải dùng chiêu bài quốc tế, làm cho vấn đề Tân Cương trở nên quốc tế hóa. Trong quá trình quốc tế hóa “Đông Đột”, thế lực chống Hoa quốc tế đóng một vai trò hết sức quan trọng, vì thường được Mỹ và các nước Phương Tây ủng hộ, cho nên hoạt động li khai dân tộc ở Tân Cương càng mạnh mẽ, như điều gặp gió. Họ xâm nhập vào Tân Cương lập đài phát thanh, nhà xuất bản tiến hành tuyên truyền li khai dùng tiền lôi kéo mua chuộc các nhân sĩ trung cao cấp Tân Cương để mở rộng thế lực li khai; lợi dụng tôn giáo tuyên truyền chia rẽ, kích động cuồng nhiệt tôn giáo. Đặc biệt nguy hại là tổ chức li khai ngày càng hòa nhập vào chủ nghĩa khủng bố quốc tế. Tân Cương tiếp giáp với phía đông của khu vực Trung Á, nên có quan hệ mật thiết không thể tách rời với thế lực khủng bố, thế lực tôn giáo cực đoan, thế lực li khai dân tộc rất sôi động của khu vực này. Đầu năm 1999, Osama Bin Laden đã hội kiến với Hasan Mahsum, trùm “Phong trào Islam Đông Đột Quyết stan” đồng thời hứa sẽ viện trợ tiền bạc, nhưng yêu cầu “mọi hoạt động phải phối hợp với Taliban”. Tháng 2 năm 2001, Bin Laden và Taliban đã kí kết với tổ chức li khai “Đông Đột” ở Kandahar, Afghanistan, hứa đảm bảo giúp đỡ huấn luyện các thành viên cốt cán và đảm bảo kinh phí hoạt động cho năm 2001. Ngoài ra, Taliban còn cung cấp cho tổ chức li khai “Đông Đột” nhiều vũ khí đạn dược, phương tiện giao thông, thiết bị thông tin, v.v...

Hơn 1.000 phần tử cốt cán của 10 tổ chức li khai “Đông Đột” đã lần lượt được huấn luyện hoạt động khủng bố đánh bom, ám sát, đầu độc, v.v... trong các trại huấn luyện của chủ nghĩa khủng bố ở Kandahar, Marzar-e-Sharif, Khost thuộc Afghanistan. Những người này sau khi được huấn luyện, có người được bí mật đưa vào Trung Quốc phát triển tổ chức khủng bố, có người gia nhập Taliban ở Afghanistan, có người tham gia hoạt động trong lực lượng khủng bố Chechnya ở Nga, có người tham gia hoạt động khủng bố ở khu vực Trung Á. Hàng trăm tên khủng bố được huấn luyện ở Afghanistan và các nơi khác xâm nhập vào Trung Quốc bị lực lượng an ninh Trung Quốc bắt, hàng chục tên bị bắt trong hoạt động khủng bố ở các nước liên quan được dẫn độ về Trung Quốc. Tất cả điều đó đã chứng minh rằng các phần tử li khai ở Tân Cương đã có mối quan hệ chặt chẽ với các tổ chức khủng bố ở nước ngoài.

Tân Cương hôm nay đã ổn định, những tổn thất về người và của đã được nhà nước Trung Quốc trợ cấp chữa lành vết thương, xây dựng lại cửa hàng nhà xưởng, sản xuất, sinh hoạt đã trở lại bình thường. Nhưng vấn đề Tân Cương vốn đã phức tạp trong lịch sử, trong bối cảnh chính trị quốc tế hiện nay lại càng không đơn giản chút nào khi thế lực khủng bố quốc tế, thế lực tôn giáo cực đoan và thế lực li khai trong và ngoài nước vẫn hiện hữu thì những sự kiện tương tự Tân Cương chắc sẽ còn xảy ra ở nơi này nơi khác. Điều này nhắc nhở chúng ta hãy luôn luôn cảnh giác và sẵn sàng ứng phó một cách có hiệu quả với những sự kiện tương tự có thể xảy ra mọi lúc, mọi nơi./.